

Nuoret verkossa

Raportti nuorille
suunnatun kyselyn
vastauksista

Nuoret verkossa

Raportti nuorille suunnatun kyselyn vastauksista

Lastensuojelun Keskusliiton verkkojulkaisu 3/2017

Reetta Kallio ja Ville Lavikainen

Lastensuojelun Keskusliitto

© Lastensuojelun Keskusliitto ja kirjoittajat

Graafinen suunnittelu: Saija Varis-Kuusisto / Pii & Waak

Kuvat: A-Digit/iStock ja 4x6/iStock

Lastensuojelun Keskusliiton verkkojulkaisu 3/2017

ISBN: 978-952-7002-25-4

ISSN 2489-4885

Sisällys

Johdanto	4
Nuorten toiminta verkossa	7
Nuorten eniten käyttämät verkkopalvelut.....	8
Vanhemmat ja nuorten internetin käyttö	10
Sosiaalisen median ikärajat	15
Nykyisten ikärajojen noudattaminen	16
Nuorten näkemyksiä sopivista ikärajoista	17
Sosiaalisen median käyttöön liittyvät riskit	21
Lopuksi.....	26
Lähdeluettelo	30
Liitteet	33

Johdanto

Henkilötietojen suoja koskeva kansallinen lainsäädäntö uudistuu, kun EU:n uutta tietosuoja-asetusta aletaan soveltaa toukokuussa 2018. Asetuksen mukaan alle 16-vuotiaan tulee saada vanhemmiltaan lupa käyttää verkkopalveluita, jotka tallentavat henkilötietoja. Asetus jättää jäsenvaltiolle kuitenkin liikkumavaraa säätää kansallisesti myös alemmasta ikärajusta. Alimmillaan se voi olla 13 vuotta. Tätä nuoremmillakin lapsilla on siis oikeus käyttää verkkopalveluita, mutta tulevaisuudessa he tarvitsevat tähän vanhempiensa suostumuksen. Lapsille ja nuorille tarjottavia neuvontapalveluita ja ennaltaehkäiseviä palveluita ei kuvattu ikärajasääntely kuitenkaan koske.

Uudella tietosuojasääntelyllä pyritään suojelemaan erityisesti lapsia, koska näiden ei katsota olevan vielä riittävän tietoisia henkilötietojensa käsittelyyn liittyvistä riskeistä, seurauksista tai omista oikeuksistaan.¹ Ikärajaedellytyksen lisäksi asetus sisältää myös muita lapsille merkityksellisiä määräyksiä. Palveluiden tarjoajien edellytetään muun muassa käyttävän lapsille suunnatussa viestinnässä, kuten käyttöehdoissa, selkeää ja yksinkertaista kieltä. Lisäksi lapsilla ja nuorilla on oikeus vaatia rekisterinpitäjää poistamaan itseään koskevat tarpeettomat tiedot, eli oikeus tulla unohdetuksi.

Asetuksen ympärillä käyty keskustelu sopivista ikärajoista ja ylipäätään lasten oikeuksista digitaalisessa mediassa² sai Lastensuojelun Keskusliiton toteuttamaan keväällä 2017 nuorille suunnatun verkkokyselyn, jossa pyrittiin kartoittamaan nuorten omia ajatuksia sekä toimintatapoja erityisesti sosiaalisen median käyttöön liittyen.

Erilaiset verkkopalvelut muodostavat nykypäivän nuorille tärkeän yhteydenpidon- ja tiedonsaannin välineen. Tämän vuoksi ei ole yhdentekevää, mitä nuoret itse ajattelevat palveluiden käyttöä rajoittavista määräyksistä. YK:n lapsen oikeuksien sopimus myös velvoittaa selvittämään lasten näkemykset ja huomioimaan ne lapsia koskevassa päätöksenteossa. Tästä huolimatta tiedossamme ei ole muita vastaavia kyselyjä, joissa olisi selvitetty lasten ja nuorten omia näkemyksiä asetuksen soveltamisalaan kuuluvien verkkopalveluiden osalta.

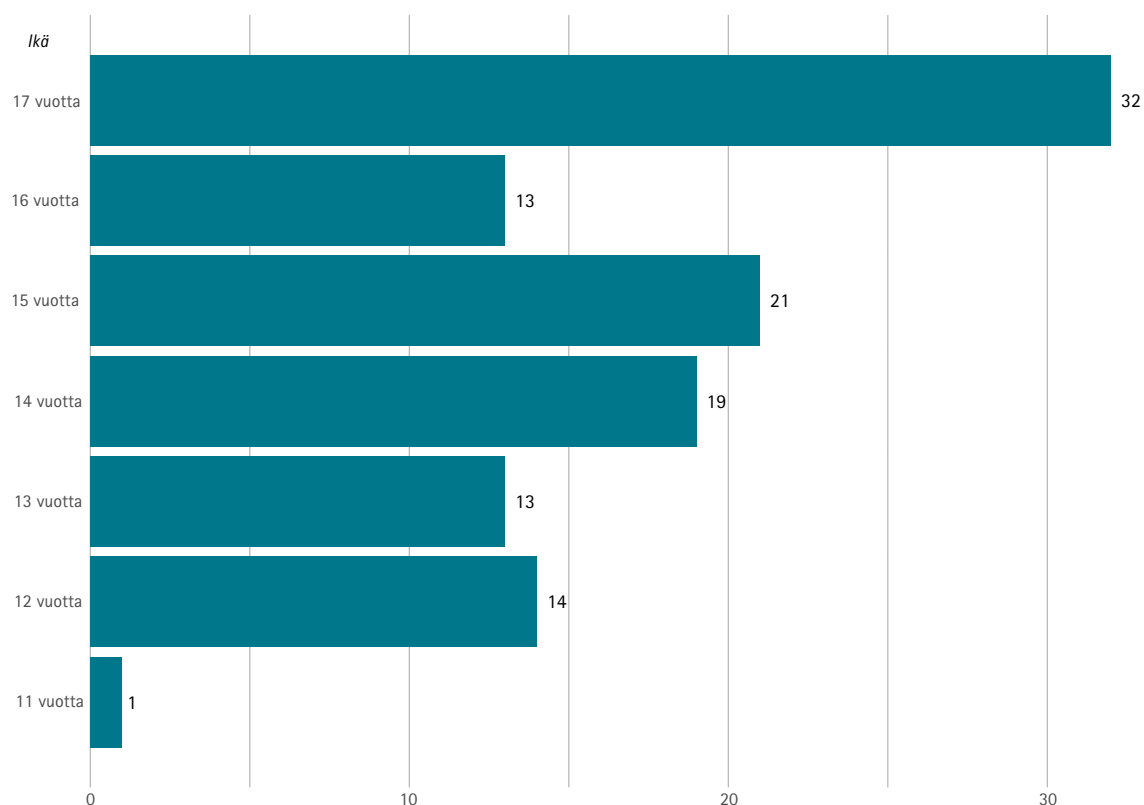
Keskusliiton kyselyssä kartoitettiin ensinnäkin nuorten toimintaa verkossa. Kyselyssä selvitettiin, noudattavatko nuoret nykyisiä ikärajoja, ja missä määrin vanhemmat ovat tietoisia jälkikasvunsa käyttämistä sosiaalisen median palveluista. Toiseksi kyselyn keskeisenä tehtävänä oli selvittää, mikä on nuorten itsensä mielestä sopiva ikä käyttää kyseisiä palveluita ilman vanhempien erillistä suostumusta. Kyselyn lopuksi selvitettiin vielä nuorten näkemyksiä niistä riskeistä, joita sosiaalisen median palveluiden käyttöön liittyy.

¹ Euroopan parlamentin ja neuvoston asetus (EU) 2016/679, kohta 38.

² Ks. esim. yhteenveto 23.6.2017 järjestetyn eri etutahojen välillä käydyin keskustelutilaisuuden keskeisimmistä teemoista koskien uutta tietosuoja-asetusta ja lasten oikeuksia: Roundtable Report 23 June 2017. Better internet for Kids -verkkosivustolle päivittyy jäsenvaltioiden viranomaisten julkaisemat kannanotot koskien uuden tietosuoja-asetuksen täytäntöönpanoa: <https://www.betterinternetforkids.eu/web/portal/practice/awareness/detail?articleId=2019355>.

Kyselyä levitettiin verkossa Lastensuojelun Keskusliiton yhteistyökumppaneiden avulla ja siihen saatiin yhteensä 113 vastausta. Suurin osa vastaajista oli 17-vuotiaita. Vaikka kysely oli suunnattu 13–17-vuotiaille nuorille, oli osa vastaajista nuorempia. Alle 13-vuotiaiden vastaajien määrä jäi kuitenkin melko vähäiseksi (ks. kaavio 1). Vastaajista 60 prosenttia oli tyttöjä ja 34 prosenttia poikia. Muun sukupuolisia oli 4 prosenttia vastaajista. Loput 2 prosenttia eivät ilmoittaneet sukupuoltaan. Kyselyn tulokset ovat näin ollen lähinnä suuntaa antavia, varsinkin vertailtaessa sukupuolia tai ikäryhmiä keskenään.

Tässä raportissa vedetään yhteen nuorille suunnatun kyselyn vastaukset sekä tuodaan esille kyselyn ulkopuolista materiaalia. Tarkoituksena ei ole niinkään vertailla aikaisemmissa tutkimuksissa saatuja tuloksia tämän kyselyn vastauksiin, vaan tarjota lukijalle mahdollisuus tutustua kyselyn teemoihin liittyvään tutkimustietoon ja muuhun materiaaliin. Raportti sisältää myös nuorilta saatuja vastauksia kyselyn avoimiin kysymyksiin.

Kaavio 1. Vastaajien ikäjakauma.

Nuorten toiminta verkossa

Kyselyn aluksi kartoitettiin nuorten verkkopalveluiden käytön nykytilaa. Sekä monivalinta-kysymysten että avoimien kysymysten avulla selvitettiin, mitä verkkopalveluita nuoret käyttävät ja missä määrin vanhemmat ovat tietoisia heidän käyttämistään palveluista.

Nuorten eniten käyttämät verkkopalvelut

Kaikki kyselyyn vastanneet nuoret olivat käyttäneet ainakin jotain verkkopalvelua. Tätä voidaan pitää odotettuna tuloksena, sillä kyselyä levitettiin ainoastaan verkossa. Näin vastaajiksi on valikoitunut verkkopalveluita aktiivisesti käyttäviä nuoria.

Kyselyyn oli valittu etukäteen yhdeksän tunnettua, nuorten käytössä olevaa palvelua, joista vastaajat valitsivat käyttämänsä palvelut. Nämä palvelut olivat WhatsApp, Instagram, YouTube, Ask.fm, Facebook, Kik, SnapChat, Tumblr sekä Twitter. Vastaajilla oli lisäksi mahdollisuus kertoa käyttämistään listaan sisällyttämättömistä palveluista.

Kyselyyn osallistuneiden nuorten vastaukset mukailivat pitkälti SoMe ja nuoret 2016 -kyselytutkimuksen tuloksia.³ Vastausten perusteella nuorten eniten käyttämät verkkopalvelut ovat WhatsApp ja YouTube, joita lähes jokainen kyselyn vastaajista ilmoitti käyttävänsä. Seuraavaksi suosituimmiksi verkkopalveluiksi nousivat Instagram ja SnapChat, joiden käyttäjämäärät ulottuivat yli 80 %:iin kyselyyn vastaajista. Kaikkien kyselyyn valikoitujen palveluiden käytön vastausjakauma on esitetty kaaviossa 2.

Facebookin suosio jäi tässä kyselyssä selvästi neljän suosituimman palvelun jälkeen; 73 % vastaajista ilmoitti käyttävänsä Facebookia. Vanhimman ja nuorimman ikäryhmän välillä oli kuitenkin nähtävissä selkeä ero kyseisen palvelun käytössä. 11–13-vuotiaiden ryhmästä Facebookia ilmoitti käyttävänsä noin 25 %, kun taas tätä vanhemmista palvelua käytti 88 %.

Vaikka julkisuudessa on keskusteltu Facebookin menettäneen suosiotaan nuorten käyttäjien keskuudessa, on suomalaisten nuorten todettu kaiken kaikkiaan käyttävän palvelua edelleen varsin aktiivisesti: touko-elokuussa 2016 toteutetun SoMe ja nuoret -kyselytutkimukseen vastanneista 13–29-vuotiaista nuorista 81 % käytti Facebookia. Verrattaessa saman kyselyn edellisvuoden aineistoon oli käyttäjämäärä pysynyt muuttumattomana.⁴ Suhteellisen julkisen Facebook-päivittämisen sijaan nuorten on katsottu kuitenkin suosivan nykyään keskusteluun nimenomaan pienelle käyttäjäryhmälle rajattuja kanavia⁵, kuten WhatsAppia tai Facebookin yksityisviestipalvelu Messengeriä. Facebookin kautta nuoret sen sijaan seuraavat itselleen tärkeitä sivuja, ryhmiä ja tapahtumia.⁶

³ Tutustu SoMe ja nuoret 2016 -kyselyn tuloksiin: <http://www.ebrand.fi/somejanuoret2016/>

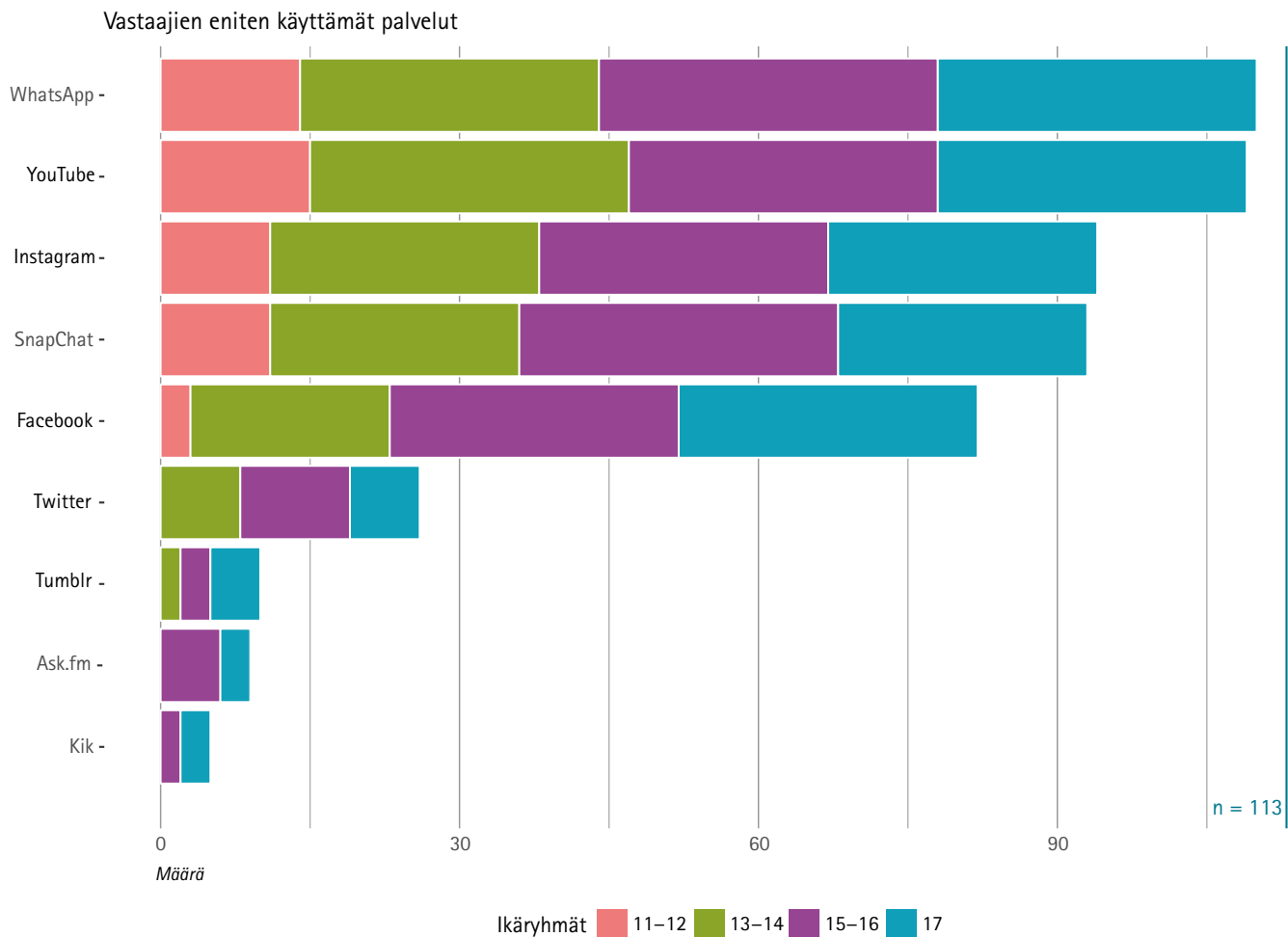
⁴ <http://www.ebrand.fi/somejanuoret2016/>.

⁵ MTV White paper: Suomalaisten sosiaalisen median käyttö 2015, s. 7. Ks. myös <https://yle.fi/uutiset/3-8304451>, <http://www.ebrand.fi/somejanuoret2016/> ja <http://www.hs.fi/kotimaa/art-200002883781.html>.

⁶ <https://www.mll.fi/vanhemmille/tietoa-lapsiperheen-elamasta/lapset-ja-media/lapsi-sosiaalisessa-mediassa/>.

Twitter ei näytä tämänkään aineiston perusteella olevan nuorten käyttäjien suosiossa. Sitä ilmoitti käyttävänsä 23 % vastaajista (vrt. SoMe ja nuoret 2016 -tutkimus, jonka vastaajista 25 % oli Twitterin käyttäjiä). Myöskään paljon julkisuudessa esillä ollut anonyymi yhteisöpalvelu Ask.fm ei sijoittunut tässä kyselyssä käytetyimpien verkkopalveluiden joukkoon. Kyselyyn vastanneista nuorista sitä ilmoitti käyttävänsä vain 8 %. Kysyttäessä nuorilta listan ulkopuolisten palveluiden käytöstä hajautuivat vastaukset melko lailla. Listaamattomien verkkopalveluiden ulkopuolelta nuoret nostivat esille mm. Pinterestin, Periscopen, Redditin, Jodelin ja Musical.lyn.

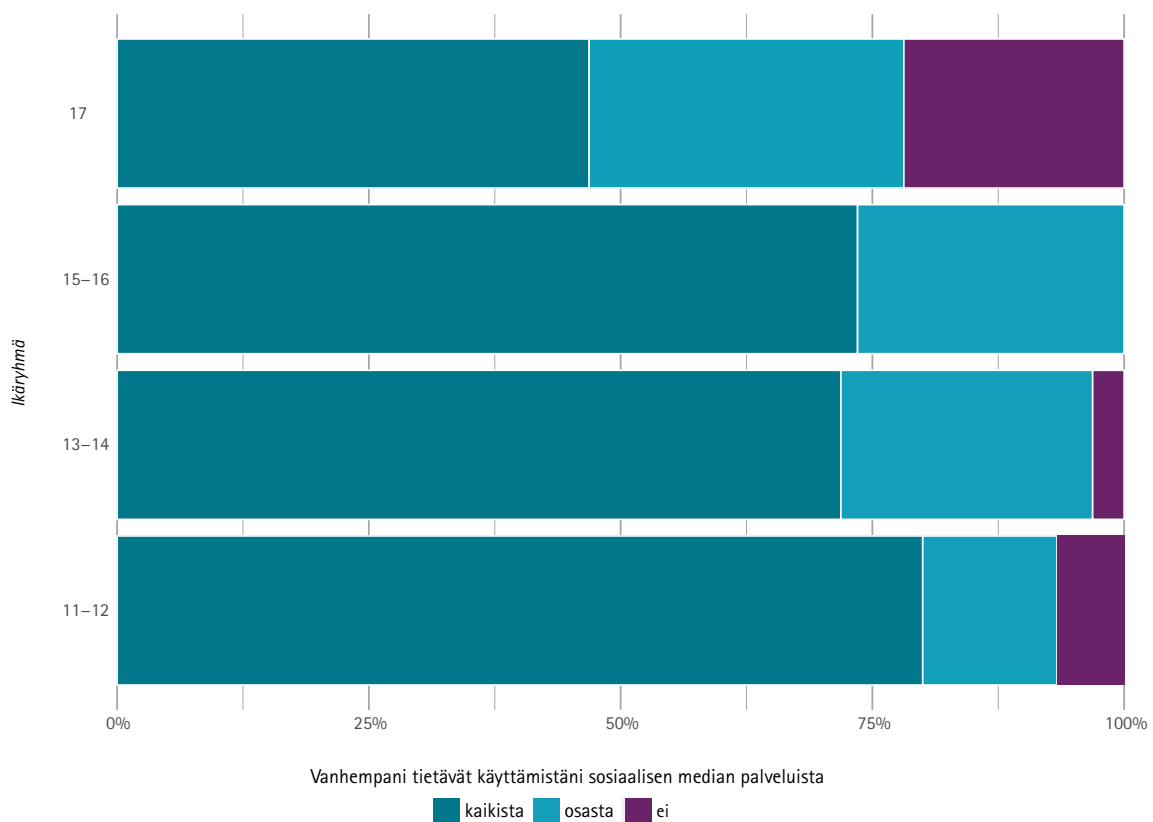

Kaavio 2. Vastaajien käyttämät palvelut ja ikäryhmät.

Vanhemmat ja nuorten internetin käyttö

Kyselyn perusteella vanhemmat ovat hyvin perillä lastensa käyttämistä sosiaalisen median palveluista. Suurin osa kyselyyn vastanneiden nuorten vanhemmista tietää, mitä palveluita oma jälkikasvu käyttää: jopa kaksi kolmasosa vastanneista ilmoitti, että vanhemmat tietävät *kaikista* heidän käyttämistään sosiaalisen median palveluista.

Nuorimpien vastaajien vanhemmat tiesivät odotetustikin usein kaikista lastensa käyttämistä palveluista (ks. kaavio 3). Kuitenkin lähes puolet 17-vuotiaistakin ilmoitti, että vanhemmat tietävät kaikista heidän käyttämistään sosiaalisen median palveluista. Vain yhdeksän kaikista kyselyyn vastanneista nuorista ilmoitti, etteivät vanhemmat tiedä heidän käyttämistään sosiaalisen median palveluista.

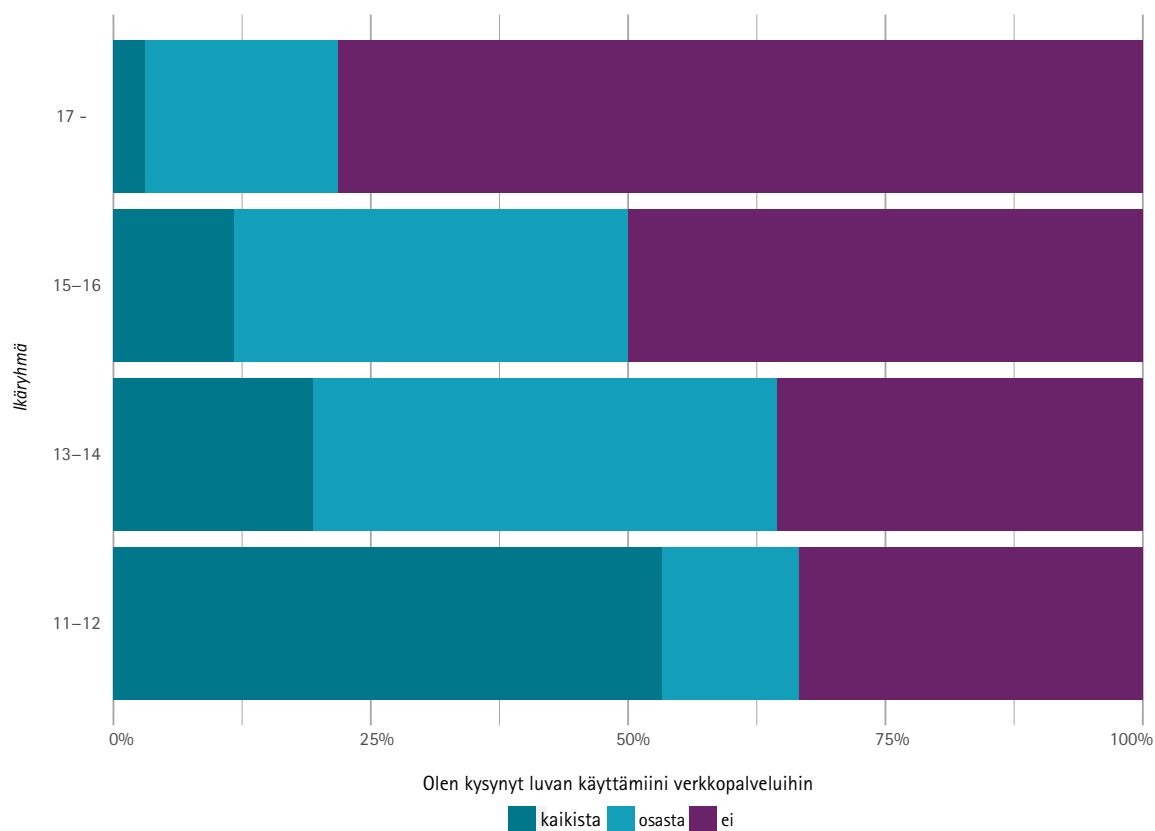

Kaavio 3. Vastausjakauma kysymykseen "Tietävätkö vanhemmasi mitä sosiaalisen median palveluita käytät?" Vastausvaihtoehtoina "Kyllä, kaikista", "Kyllä, osasta" ja "Ei".

Tällä hetkellä erilaisten verkkopalveluiden ikärajoista ei säädetä Suomessa lailla, eivätkä palveluntarjoajat yleensä edellytä vanhemmilta erillistä vahvistusta alaikäisten käyttäessä näitä palveluita. Tästä huolimatta noin puolet tähän kyselyyn vastanneista nuorista oli kysynyt vanhemmiltaan lupaa ainakin jonkun verkkopalvelun käyttöön. Toinen puoli taas ilmoitti, ettei ole kysynyt lupaa minkään verkkopalvelun osalta.

Vanhimmista vastaajista (17 vuotta täyttäneet) suurin osa eli 78 % oli jättänyt luvan kysymättä. Vain yksi heistä ilmoitti kysyneensä luvan kaikkien verkkopalveluiden käyttöön, ja loput kertoivat kysyneensä lupaa osaan palveluista. Kysymyksen asettelusta johtuen vastaajat ovat saattaneet kuitenkin tulkita kysymystä eri tavoin. Osa ainakin vanhimmista vastaajista on saattanut kertoa, ettei ole kysynyt vanhemmiltaan lupaa verkkopalveluiden käyttöön, vaikka tosiasiallisesti olisivat nuorempina lupaa kysyneet. Näin ollen vastauksista voitaneen vain päätellä, etteivät 17-vuotiaat enää juurikaan kysy lupaa verkkopalveluiden käyttöön.

Myös moni kaikkein nuorimmista vastaajista kertoi, ettei ole kysynyt vanhemmiltaan lupaa. Jopa kolmasosa kyselyyn osallistuneista 11–12-vuotiaista ei ollut kysynyt lupaa minkään verkkopalvelun käyttöön. Nuorimmassa ikäryhmässä vastanneiden määrä jää kuitenkin niin pieneksi, että tulosta voidaan tältä osin pitää vain suuntaa antavana. Sukupuolella ei tämän aineiston valossa ole merkitystä luvan pyytämiseen. Vastausjakauma ikäryhmittäin on tarkemmin esitetty kaaviossa 4.

Kaavio 4. Vastausjakauma kysymykseen "Oletko kysynyt minkään verkkopalvelun käyttöön lupaa vanhemmiltasi?" Vastausvaihtoehtoina "Kyllä, kaikista", "Kyllä, osasta", "Ei".

Kun nuoria pyydettiin kertomaan, millä perusteella he päättävät, kysyvätkö he vanhemmiltaan lupaa verkkopalvelun käyttöön vai eivät, nousi monissa vastauksissa esille tavalla tai toisella nuoren ikä. Erityisesti vanhemmat vastaajat kertoivat kysyneensä vielä nuorempina lupaa

vanhemmiltaan, mutta eivät enää koe sitä tarpeelliseksi. Joistain vastauksista myös ilmeni, että nuoret ovat kysyneet lupaa palvelun käyttöön ollessaan alle ikärajasuositusten tai -määraysten, kun taas lupa jätetään kysymättä, kun tuo ikäraja on ylitetty.⁷

*Yleensä tarkistan ikärajat.
(14-vuotias)*

*Mielestäni on hyvä kysyä
ensin lupa vanhemmilta kun
palvelussa on ikäraja, mutta jos
olet jo saman ikäinen tai
vanhempi sinun ei tarvitse
pyytää vanhemmilta lupaa.
(12-vuotias)*

*Nuorempana kysyin usein
kun olin alle suositusiän,
mutta en nykyään nii usein.
(14-vuotias)*

Vastusten perusteella myös palvelun luonne ja käyttötarkoitus vaikuttavat siihen, pyytävätkö nuoret vanhemmiltaan lupaa. Muutama vastaaja kertoi myös kysyvänsä lupaa, mikäli palvelu on maksullinen.

*Jos palveluun tarvitsee täyttää omia tietoja,
saatan kysyä vanhemmilta.
(14-vuotias)*

*Mihin tarkoitukseen palvelu on tarkoitettu, esim.
YouTubea käytän lähinnä musiikin kuunteluun ja vanhem-
panikin käyttävät sitä joten tiedän kysymättäkin että se on
ok. Facessa taas yleensä jaetaan paljon enemmän asioita
suurille ihmisryhmille, joten siitä täytyy kysyä. WhatsApp
on myös sellainen josta en kysynyt sillä sitä käytän vain
tuntiemieni kavereiden kanssa.
(16-vuotias)*

*Jos palvelu on sellainen, jossa muut käyttäjät näkevät
tietoni kysyn luvan, jos palvelu on ns. yksityinen en kysy.
(15-vuotias)*

⁷ Ikärajojen noudattamista tarkastellaan lähemmin raportin myöhemmässä vaiheessa.

Avoimissa vastauksissa korostui kaiken kaikkiaan nuorten oma harkinta ja näkemys palveluiden sisällöstä. Vanhemmat vastaajat kertoivat keskustelelevansa edelleen vanhempiansa kanssa ja myös pyytävänsä lupaa, jos he epäilevät palvelun olevan jollakin tapaa haitallinen. Vain muutamista vastauksista ilmeni, että nuori kysyy vanhemmiltaan joka tilanteessa lupaa palvelun käyttöön.

*Jos koen, että se on turvallinen niin en kysy lupaa. Vanhempani eivät muutenkaan tiedä oikein nykyajan sovelluksista mitään.
(16-vuotias)*

*Mikäli havaitsen tai olen kuullut palvelusta jotain erikoista, keskustelen vanhempieni kanssa.
(14-vuotias)*

*14-vuotiaana päädyin siihen, että luotan omaan arvostelukykyyni tarpeeksi etten viitsi kysyä. Kuitenkin jos joku palvelu on hiukan kyseenalaisempi, saatan kysyä vanhempieni mielipidettä.
(15-vuotias)*

Ensi vuonna sovellettavaksi tuleva tietosuojaa-asetus ei mahdollista poikkeustilanteiden huomioimista, vaan säädettävää ikärajaa nuorempien lasten on aina saatava vanhemmiltaan suostumus rekisteröityäkseen henkilötietoja tallentavan verkkopalvelun käyttäjäksi. Ehdotonta edellytystä vanhempien suostumuksesta on pidetty lasten oikeudellisen aseman kannalta ongelmallisena. Vanhemmat eivät aina ymmärrä nuorille teknologian käytöstä seuraavia hyötyjä, minkä vuoksi he saattavat päätyä rajoittamaan nuorten verkkopalveluiden käyttöä myös perusteettomasti.⁸ Vanhemman näkemys ja lapsen etu voivat siten olla joissain tilanteissa ristiriidassa keskenään.

EU Kids Online -kyselyn mukaan vielä vuonna 2010 kolmasosa (32 %) eurooppalaisista 9–16-vuotiaiden lasten vanhemmista ei halunnut lastensa käyttävän sosiaalisen median verkostoja. 9–12-vuotiaiden lasten vanhemmista osuus oli 51 % ja 13–16-vuotiaiden lasten vanhemmista 15 %. Vastaukset kuitenkin erosivat jonkin verran tutkimukseen osallistuneiden maiden kesken,

⁸ Macenaite 2017, s. 773 sekä Jasmontaite – De Hert 2015, s. 25.

ja suomalaisista vanhemmista vain 22 % kertoi, ettei lapsella ole lupaa luoda omaa sosiaalisen median profiilia.⁹

Tähän kyselyyn vastanneista nuorista 21 % ilmoitti vanhempiensa kieltäneen heiltä ainakin joskus jonkin verkkopalvelun käytön. Varsin luonnollisesti niiltä, jotka olivat kysyneet luvan vanhemmiltaan jonkin verkkopalvelun käyttöön, oli jokin palvelu myös kielletty useammin kuin niiltä, jotka eivät lupaa olleet kysyneet.

Myös eri ikäryhmien vastauksissa oli nähtävissä eroja; 11–14-vuotiaista vastaajista 32 prosenttia kertoi vanhempiensa kieltäneen heiltä joskus jonkin verkkopalvelun käytön (luvan kysyneistä osuus oli vielä suurempi: 40 %), kun 15–17-vuotiaista ainoastaan 14 prosentilta oli kielletty jonkin palvelun käyttö (21 %:lta luvan kysyneistä). Kysymyksen asettelusta johtuen ei voida kertoa, minkä ikäisiä vastaajat ovat olleet, kun vanhemmat ovat kieltäneet heitä käyttämästä jotakin palvelua¹⁰. Vastausten perusteella ei siten voida vetää varmaa johtopäätöstä siitä, että vanhemmat olisivat muutama vuosi sitten kieltäneet harvemmin lapsiaan käyttämästä kysytyn kaltaisia palveluita. Todennäköisempää on, että yli 14-vuotiaat vastaajat eivät ole huomioineet vastauksissaan muutaman vuoden takaisia tilanteita.

Avoimien vastausten perusteella Facebook oli useimmiten kielletty verkkopalvelu. Nuoret kertoivat vanhempien kieltäneen heiltä myös muun muassa WhatsAppin, Periscopopen ja Instagramin käytön, mutta nämä palvelut esiintyivät vastauksissa selvästi harvemmin.

⁹ Livingstone – Ólafsson – Staksrud 2011, s. 5–6. Suomalaisten lasten vanhemmista valtaosa osallistuu lastensa internetin käyttöön neuvomalla tai tukemalla lasta tarvittaessa sen sijaan, että he rajoittaisivat lastensa toimintaa digitaalisessa mediassa (Helsper – Kalmus – Hasebrink – Sagvari – de Haan 2013, s. 37).

¹⁰ Kysymys esitettiin muodossa ”Ovatko vanhemmasi koskaan kieltäneet sinulta jonkin verkkopalvelun käytön?”

Sosiaalisen median ikärajat

Yhtenä tämän kyselyn keskeisimmistä tavoitteista oli kartoittaa, miten nuoret suhtautuvat sosiaalisen median käytölle asetettuihin ikärajoihin. Tavoitteena oli ensinnäkin selvittää, noudattavatko nuoret nykyisiä, palveluiden käyttäjäehtoihin sisältyviä ikärajoja. Toiseksi haluttiin selvittää, millaisia ikärajoja nuoret asettaisivat käyttämilleen palveluille. Selvityksessä hyödynnettiin taas sekä monivalintakysymyksiä että avoimia vastauksia.

Nykyisten ikärajojen noudattaminen

Tällä hetkellä valtaosa nuortenkin suosimista sosiaalisen median palveluiden tarjoajista on asettanut palvelunsa käyttöikärajaksi 13 vuotta.¹¹ Kontrollimekanismit sen sijaan vaihtelevat palveluiden välillä. Esimerkiksi Facebook ja Snapchat edellyttävät käyttäjää ilmoittamaan syntymäaikansa rekisteröitymisen yhteydessä. Sen sijaan YouTube-videoita voi katsella myös ilman erillistä kirjautumista, ja Instagramiin rekisteröityminen onnistuu toistaiseksi pelkän sähköpostiosoitteen avulla.

Julkisuudessa on käyty keskustelua siitä, että nuoret alkavat kuitenkin tosiasiasa käyttää näitä palveluita jo ”alaikäisinä”, koska palveluntarjoajat eivät valvo riittävästi ikärajojen noudattamista. Lasten onkin helppo kiertää ikärajamääräykset pelkästään ilmoittamalla ikänsä väärin rekisteröitymisen yhteydessä. Empiirisen aineiston perusteella ainakin Euroopan tasolla alaikäisiä käyttäjiä näyttää löytyvän melkoisesti: vuonna 2014 The Net Children Go Mobile -projektin tiimoilta raportoitiin jopa 22 %:lla 9–10-vuotiaista ja 53 %:lla 11–12-vuotiaista olevan Facebook-tili.¹² Myös EU Kids online -tutkimuksen tulokset kertoivat osaltaan nykyisen ikärajasaantelyn toimimattomuudesta; tutkimukseen vastanneista 9–12-vuotiaista lapsista 27 % kertoi väärentäneensä ikänsä some-profiiliinsa.¹³

Myös tähän kyselyyn vastanneista nuorista valtaosa eli noin 74 % ilmoitti käyttäneensä jotakin sosiaalisen median palvelua alle 13-vuotiaana. Kysymykseen vastanneista alle 13-vuotiaista nuorista jopa 93 % kertoi jo käyttäneensä yhtä tai useampaa sosiaalisen median palvelua, joiden ikärajana on tällä hetkellä 13 vuotta. Alaikäisenä palveluita käyttäneiden osuus kuitenkin pieneni vastaajien iän karttuessa ja 17 vuotta täyttäneistä vastaajista enää noin 60 % kertoi käyttäneensä jotakin sosiaalisen median palvelua ollessaan alle 13-vuotias.

Eriytyisen mielenkiintoista oli, että niistä vastaajista, jotka kertoivat käyttäneensä jotakin sosiaalisen median palvelua ollessaan alle suositusiän, jopa 91 % ilmoitti myös vanhempien tienneen heidän käyttävän palvelua. Samansuuntaisista toimintamalleista on raportoitu myös suomalaisen Mobiilimukset-tutkimuksen yhteydessä. Osa tutkimukseen osallistuneista perheistä oli antanut 11-vuotiaiden rekisteröityä ainakin Facebookin käyttäjiksi.¹⁴

¹¹ Facebookin käyttäjäehtojen mukaan tilin luominen edellyttää 13-vuoden ikää. Samoin Instagramin ja SnapChatin ikäraja on 13 vuotta. Twitter taas mainitsee käyttöehdoissaan, ettei palvelua ole tarkoitettu alle 13-vuotiaille, ja Ask.fm edellyttää käyttäjän olevan vähintään 13-vuotias. Alaikäisellä täytyy kuitenkin olla vanhemman tai holhoojan suostumus, jotta käyttöehdot voidaan hyväksyä. WhatsAppin ikäraja oli aiemmin 16 vuotta, mutta syksyllä 2016 sekin muutettiin 13 vuoteen.

¹² Livingstone – Mascheroni – Ólafsson – Haddon 2014.

The Net Children Go Mobile -projektissa oli mukana seitsemän eurooppalaista valtiota: Tanska, Italia, Romania, Iso-Britannia, Belgia, Irlanti ja Portugali (Mascheroni – Ólafsson 2014).

¹³ Livingstone – Ólafsson – Staksrud 2011, s. 5.

¹⁴ Noppari 2014, s. 42.

Avointen vastausten perusteella nuoret olivat käyttäneet alle 13-vuotiaana useimmiten Facebookia ja Instagramia. Alle 13-vuotiaista kysymykseen vastanneista lähes jokainen kertoi käyttävänsä Instagramia. Sen sijaan ainoastaan kaksi alle 13-vuotiaista kysymykseen vastanneista nuorista ilmoitti käyttäneensä Facebookia, kun taas vanhimmista vastaajista valtaosa mainitsi käyttäneensä sitä jo alle 13-vuotiaana. Muiden sosiaalisen median palveluiden osalta ei vastaava ero ollut havaittavissa eri ikäluokkien vastausten välillä. WhatsApp mainittiin avoimissa vastauksissa selvästi harvemmin, mutta tämä saattaa johtua siitä, ettei kyseistä palvelua oltu mainittu esimerkkinä kysymyksessä, toisin kuin Facebook ja Instagram.

Nuorten näkemyksiä sopivista ikärajoista

Keväällä 2018 käyttöön otettavan uuden tietosuojasääntelyn myötä vaaditaan alle 16-vuotiaalta käyttäjältä lähtökohtaisesti vanhemman suostumus asetuksen alaisten verkkopalveluiden käyttöön. Jäsenvaltiot voivat säätää ikärajaksi asetuksesta poiketen myös 13, 14 tai 15 vuotta. Tässä kyselyssä selvitettiin nuorten näkemyksiä sopivista ikärajoista ennen kaikkea sosiaalisen median palveluiden käytölle.

Tiedossamme ei ole muita vastaavia kyselyjä, joissa lasten ja nuorten omia näkemyksiä olisi kartoitettu asetuksen soveltamisalaan kuuluvien verkkopalveluiden osalta. Terhi Tuukkanen ja Terhi-Anna Wilskan artikkelin mukaan lapset kyllä kannattavat ikärajojen asettamista. Tästä huolimatta tutkimusta varten haastatellut lapset myönsivät, etteivät he noudata palveluntarjoajien asettamia ikärajoja tai toimi vanhempiensa näkemysten mukaisesti. Lapset kertoivat sosiaalisen paineen olevan tällä hetkellä merkittävin syy ikärajojen rikkomiseen. Tutkijoiden näkemyksen mukaan tämä puhuisikin ikärajiin keskittymisen sijaan asenteiden muuttamiseen tähtäävän toiminnan puolesta.¹⁵

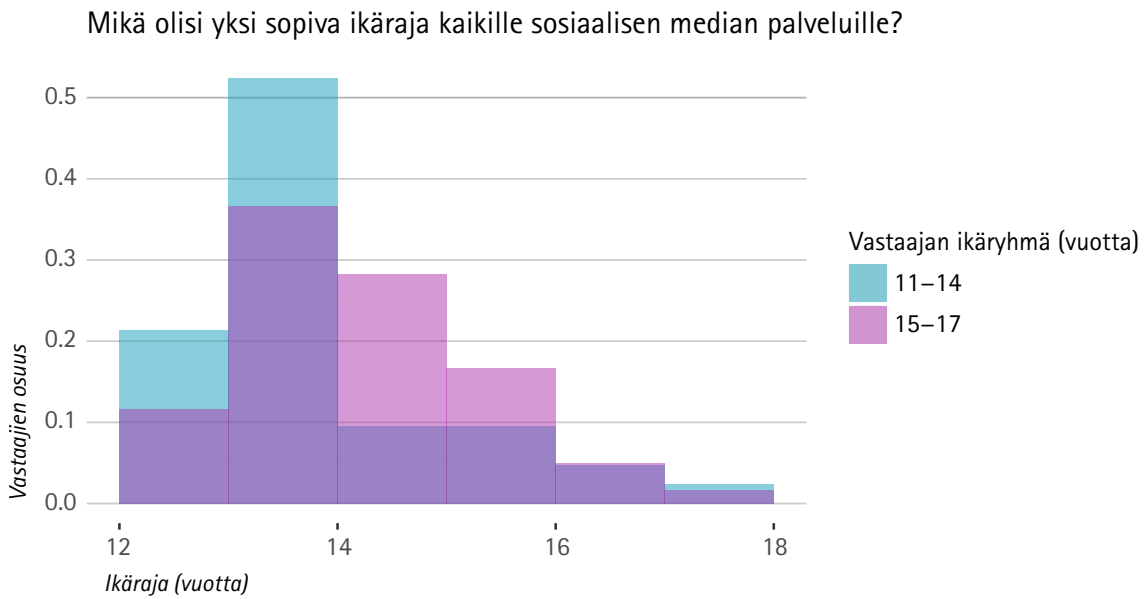
Tässä kyselyssä nuoria pyydettiin määrittämään ensinnäkin kaikkia sosiaalisen median palveluita koskeva yksi ikäraja, jonka ylittäneet nuoret saisivat käyttää palveluita ilman vanhempien lupaa. Toiseksi nuoret saivat asettaa palvelukohtaisen ikärajan erikseen määritetyille verkkopalveluille.¹⁶ Vastausvaihtoehtoja ikärajoiksi oli yhteensä kuusi: 12 vuotta tai vähemmän, 13 vuotta, 14 vuotta, 15 vuotta, 16 vuotta sekä 17 vuotta tai enemmän. Palvelukohtaisia ikärajoja kysyttäessä vastausvaihtoehtona oli edellä mainittujen lisäksi ”en osaa sanoa”.

Kysyttäessä kaikille palveluille sopivaa ikää, jonka täyttäneillä olisi oikeus rekisteröityä palveluun ilman vanhempien lupaa, keräsi eniten kannatusta 13 vuoden ikäraja. Sitä kannatti 43 % vastaajista. Vastaajista 20 % kannatti 14 vuoden ikärajaa ja 16 % asettaisi yhtenäiseksi ikärajaksi 12 vuotta tai vähemmän. EU:n tietosuoja-asetuksen määrittämän lähtökohtaisen 16 vuoden ikärajan kannalla oli ainoastaan 5 % kysymykseen vastanneista nuorista.

¹⁵ Tuukkanen – Wilska 2014, s. 167. Tuukkanen ja Wilskan artikkeli on julkaistu osana Tuukkanen väitöskirjaa *A Framework for Children's Participation in Online Environments*.

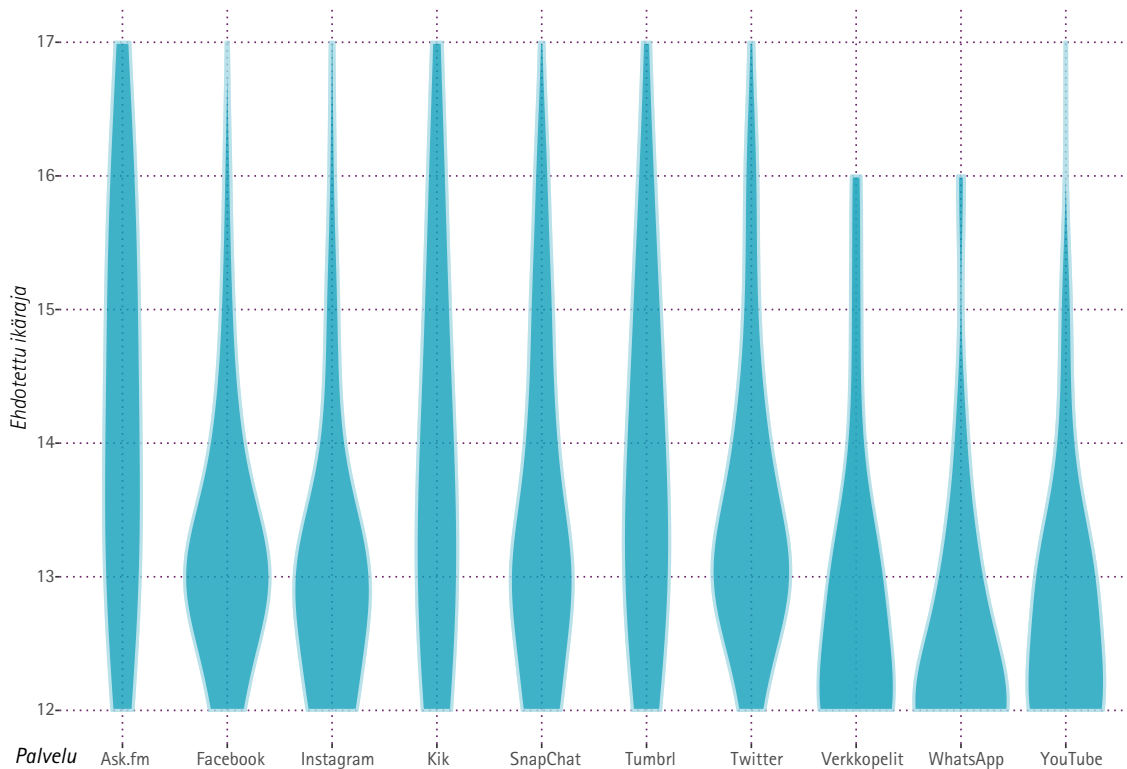
¹⁶ Suurin osa kysymykseen sisällytetyistä palveluista oli sosiaalisen median palveluiksi luokiteltavia palveluita, kuten Facebook, Instagram ja Snapchat. Näiden palveluiden lisäksi nuoria pyydettiin asettamaan ikäraja verkkopeleille.

Mielenkiintoista oli se, että vanhemmat vastaajat päätyivät ehdottamaan nuorempia vastaajia korkeampia ikärajoja (ks. kaavio 5). 11–14-vuotiaista vastaajista 74 % asettaisi ikäraajaksi korkeintaan 13 vuotta, kun taas 15–17-vuotiaista vastaajista näin tekisi vain 48 %. Kysymyksessä ei ollut itsenäisenä vastausvaihtoehtona ikärajoista luopumista. Olisi ollut kuitenkin mielenkiintoista tietää, olisiko hajonta erityisesti nuorten vastaajien keskuudessa ollut suurempaa, mikäli vastaajilla olisi ollut mahdollisuus olla asettamatta ikärajaa sosiaalisen median itsenäiselle käytölle.

Kaavio 5. Vastausten jakauma kysymykseen ”Jos kaikille sosiaalisen median palveluille määritettäisiin yksi ikä, jonka täyttäneillä olisi oikeus rekisteröityä palveluun ilman vanhempien lupaa, mikä olisi mielestäsi sopiva ikä?”

Kaikki palvelut kattavan yhden ikärajan lisäksi vastaajilta pyydettiin ikärajaehdotusta yhdeksälle erikseen mainituille palvelulle. Näistä Facebookille, Instagramille, SnapChatille sekä Twitterille ehdotettiin eniten 13 vuoden ikärajaa. Verkkopelien, YouTubeen ja erityisesti WhatsAppin osalta taas eniten kannatusta sai 12 vuoden ikäraja (ks. kaavio 6).

Kaavio 6. Vastausjakauma kysymykseen ”Mikä olisi mielestäsi sopiva ikä, jonka täyttänyt saisi käyttää alla listattuja palveluita ilman vanhemman lupaa?”

Vastaajien ikärajaehdotusten eroavaisuudet palveluiden kesken voivat johtua niiden laadusta ja käyttötarkoituksesta; WhatsApp on ennen kaikkea viestintäväline tuttujen kesken, verkkopeleissä ja YouTubeessa yleensä enemmänkin kulutetaan sisältöjä kuin tuotetaan niitä itse. Sen sijaan Facebookissa, Instagramissa, Twitterissä ja SnapChatissa keskeistä on sisällön luominen itse ja jakaminen muille käyttäjille.

Ask.fm:n, Kik:n ja Tumblr:n osalta vastauksissa oli paljon hajontaa, mikä kertonee siitä, että vastaajissa oli vain harvoja näiden palveluiden käyttäjiä, ja näiden palveluiden tuntemus lienee kaikkein heikointa.

Kuten kaikkia palveluita koskevassa kysymyksessä, niin myös palvelukohtaisia ikärajoja kysyttäessä nuoremmat vastaajat suosivat matalampia ikärajoja vanhempiin vastaajiin verrattuna. Nuorempien ja vanhempien vastauksissa oli havaittavissa hajontaa erityisesti kysyttäessä sopivaa ikärajaa Instagramille ja SnapChatille. Sen sijaan Facebookin osalta eri ikäisten antamat vastaukset sopivista

ikärajoista olivat yhtenäisempiä. Tämä saattaa kertoa siitä, että nuoremmille vastaajille Instagram ja SnapChat ovat Facebookia houkuttelevampia palveluita, jolloin nuoremmat vastaajat toivoisivat niille myös alhaisempaa ikärajaa.

Ikärajan asettamisen kannalta ongelmallisena on pidetty sitä, ettei määrittämisen tueksi ole olemassa riittävästi tutkimustietoa eri ikäisten lasten kyvystä tehdä päätöksiä henkilötietojensa luovuttamisen suhteen.¹⁷ Ongelmallisena yksinomaan ikärajojen perusteella tapahtuvassa kategorisoinnissa on pidetty myös sitä, ettei lapsen yksilöllisiä tarpeita tai taitoja ole mahdollista tällöin huomioida.¹⁸ Lasten taitojen ja ymmärryksen katsotaan kuitenkin kehittyvän yksilöllisesti, joten saman ikäisten lasten osaamisessa voi ilmetä merkittäviäkin eroja.¹⁹

¹⁷ Roundtable Report 2017, s. 14.

¹⁸ Macenaite 2017, s. 774.

¹⁹ Jasmontaite – De Hert 2015, s. 29 sekä Roundtable Report 2017, s. 14.

Sosiaalisen median käyttöön liittyvät riskit

Lasten ja nuorten sosiaalisen median käyttöön liitetään julkisessa keskustelussa paljon erityyppisiä riskitekijöitä ja uhkia. Suomalaislapset ja -nuoret eivät aktiivisesta netinkäytöstä huolimatta kuitenkaan näytä olevan erityisen haavoittuvia internetin käyttöön liittyville uhille. Vaikka suomalaiset lapset ja nuoret ovat aktiivisia netinkäyttäjiä, heidän on katsottu kohtaavan siellä vähemmän riskejä verrattuna muihin Pohjoismaihin, joissa lapset käyttävät runsaasti nettiä.²⁰

Tähän kyselyyn vastanneiden nuorten käsitykset sosiaalisen median käyttöön liittyvistä riskeistä vastasivat pitkälti niitä riskityyppejä, joita suomalaislapset ovat tuoneet esille myös aiemmissa tutkimuksissa.²¹ Kysyttäessä, mitä riskejä nuoret näkevät tilanteissa, joissa lapsi tai nuori käyttää sosiaalisen median palveluita ilman vanhempien lupaa, nousi vastauksissa ensinnäkin esille mahdollisuus altistua haitalliselle materiaalille. Tällaisena mainittiin väkivalta sekä seksuaalisävytteinen materiaali.

Jos lapsen tai nuoren kanssa ei keskustele netin vaaroista, voi lapselle/nuorelle koitua ongelmia. Tietyillä sivuilla on ikäraajat tarkoituksella niiden sisältävän materiaalin takia. Lapsi/nuori voi saada traumoja näkemästään.

Iso osa vastanneista näki riskinä myös ahdistelun tai seksuaalisen häirinnän kohteeksi joutumisen.

Lapset ja nuoret saattaa joutua tekemisiin ihmisten kanssa joiden he eivät välttämättä halua.

Joku saattaa esiintyä jonain nuorena lapsena tai lähettää epäsoveliaita viestejä.

Voi joutua huijaamisen uhriksi, pedofiilin kohteeksi tai muuten vain kiusatuksi. Jos vanhempi ei näistä tiedä, saattaa asia mennä liian pitkälle, ja jotain peruuttamatonta tapahtua. Netti on paikka missä kuka vain voi esittää ketä tahansa.

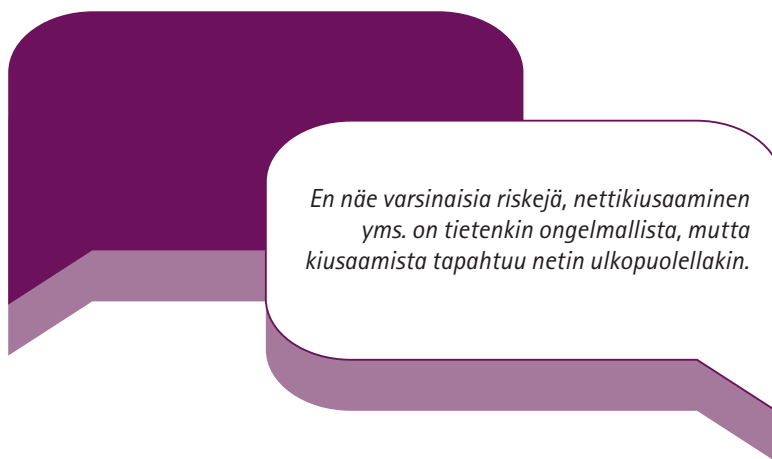
²⁰ Haddon – Livingstone 2012, s. 22.

²¹ Ks. esim. Aarnio – Multisilta 2011. Ks. myös Tuukkanen – Wilska 2014 (s. 168), jonka yhtenä johtopäätöksenä oli, että vanhempien ja opettajien näkemykset vastaavat nuorten kokemuksia heidän verkkokäyttönsä vaikutuksista.

Nettipoliisin mukaan internetissä tapahtuvien seksuaalirikosten uhreiksi ei vastoin yleistä käsitystä joudu yksinomaan tyttöjä, ja poliisin tiedossa on myös merkittävä määrä poikiin kohdistuneita verkossa tapahtuneita seksuaalirikoksia.²²

Ahdistelun ja häirinnän kohteeksi joutumisen lisäksi nuoret nostivat vastauksissaan esille sosiaalisessa mediassa tapahtuvan kiusaamisen. Nuoret ovat aiemmin kertoneet verkossa tapahtuvan kiusaamisen olevan useimmiten ilkeää kommentointia, kuten haukkumista, ärsyttämistä ja pilkkaamista. Tällainen kommentointi voi kohdistua niin tilapäiviyksiin, valokuviin kuin blogikirjoituksiinkin.²³ Lapset ja nuoret kiusaavat myös julkaisemalla toisistaan kuvia ja videoita ilman lupaa.²⁴

Nettikiusaamisesta puhuttaessa on kuitenkin hyvä huomioida, että kiusaamista tapahtuu samaan aikaan usein myös netin ulkopuolella.²⁵ Tästä muistutettiin myös tämän kyselyn yhdessä vastauksessa.

Kyselyyn vastanneet nuoret olivat myös sitä mieltä, etteivät nuoret somettajat aina ymmärrä, mitä tietoja itsestään kannattaa sosiaalisessa mediassa jakaa.

²² Forss 2013, s. 64.

²³ Aarnio – Multisilta 2011, s. 14.

²⁴ <https://www.almamedia.fi/uutishuone/uutinen/10-07-2017-viidennes-suomalaisnuorista-kokenut-kiusaamista-internetiss%C3%A4> sekä LSKL 2016.

²⁵ Livingstone – Haddon – Görzig – Ólafsson 2011, s. 24.

Liian nuoret saattavat jakaa itsestään liian henkilökohtaisia asioita nettiin, ja netissä ne leviävät erittäin nopeasti. Pienet/liian nuoret eivät välttämättä ymmärrä mitä seurauksia asioiden jakamisella someen voi olla.

Nuori saattaa myös luovuttaa somessa liikaa tai liian yksityisiä tietoja tai kuvia itsestään.

Lapsilla ja nuorilla onkin todettu olevan haasteita ymmärtää yksityisen ja julkisen rajaa verkossa. Kun osa sosiaalisen median sivustojen viestinnästä on keskinäisviestintää ja osa kaikille käyttäjille näkyvissä olevaa, on monille lapsille ja nuorille vaikeaa muodostaa käsitystä siitä, mitä internetissä kannattaa julkaista ja kertoa itsestään.²⁶ Nuoret eivät myöskään aina ymmärrä sitä, ettei kerran verkkoon julkaistua tietoa saa sieltä enää pois.²⁷ Tämä tuli esille myös tähän kyselyyn saaduissa vastauksissa. Ymmärtämättömyydellä tai harkitsemattomalla netinkäytöllä saattaa vastaajien mukaan olla myös erittäin vakavia seurauksia.

Jos lapsi ei ymmärrä pitää tiettyjä tietoja itsellään, vaan jakaa niitä kenelle sattuu ja antaa esim. numeronsa ja osoitteensa, voi joku ihminen tehdä jotain pahaa hänelle tai houkutella jonnekin, jossa tekee jotain pahaa. Joissain palveluissa esim. Instagramissa, jos on julkinen tili, joku voi alkaa levitellä lapsen kuvia ja tehdä profiileja lapsen nimissä, joista lapsi itse ei tiedä mitään.

Lähinnä jos lapsi ei itse osaa arvioida minkä verran tietoa antaa itsestään ja kenelle siinä voi käydä tosi huonosti jos väärää tietoa joutuu pahoille ihmisille.

²⁶ Tuominen – Mustonen 2007, s. 142.

²⁷ SoMe ja nuoret 2016 -kyselyyn vastanneista 76 % ymmärsi täysin, että sisällöt on löydettävissä esimerkiksi Google-haun kautta vuosienkin jälkeen.

Edellä kuvattujen riskityyppien lisäksi muutama kyselyyn vastannut nuori otti esille palveluiden käytöstä seuraavat maksut. Ainoastaan yksi vastaaja kertoi kontrolloimattomalla sosiaalisen median käytöllä voivan olla vaikutuksia nuoren kehonkuvaan. Hakkeroinnin riskin nosti kyselyssä esille yksi vastaaja, samoin virukset.

Vain seitsemän vastaajaa oli sitä mieltä, ettei ilman vanhempien lupaa tapahtuvaan sosiaalisen median käyttöön liity minkäänlaisia riskejä. Sen sijaan useat vastaajat korostivat mediakasvatuksen merkitystä riskien torjunnassa. Nuoret vastaajat näkivät ylipäättään vanhempien kanssa käytävät keskustelut tärkeänä osana lasten sosiaalisen median käyttöä.

Huolimattomassa käytössä on mahdollista, että lapsi/nuori saa traumoja, huonoja vaikutteita tai joutuu vaikkapa pedofilian kohteeksi. Tämän takia internet-kasvatus on äärimmäisen tärkeää.

Netissä saattaa tulla vastaan asioita, jotka jäävät mietityttämään. Jos sellaisista asioista ei voi puhua vanhempien kanssa, sosiaalisen median käyttö tuntuu turvattomalta.

Lopuksi

Uudella tietosuojalailla tullaan rajaamaan alaikäisten mahdollisuutta antaa suostumus omien henkilötietojensa käsittelyyn verkkoympäristössä. Sääntelyllä pyritään turvaamaan lapsen yksityisyyden suojaa suojelemalla heitä henkilötietojen käsittelyyn liittyviltä riskeiltä.

Käytännössä uusi tietosuojalaki tulee rajoittamaan nuorten vapautta toimia verkossa ja päättää itsenäisesti, mitä verkkopalveluita he voivat käyttää. Vanhemmat ovat myös tulevaisuudessa tietoisempia nuorten käyttämistä verkkopalveluista – halusi nuori tätä tai ei.

Vaikka tavoitetta lasten erityisestä suojelemisesta voidaan pitää ehdottoman kannatettavana, on huolehdittava siitä, ettei samalla aiheuttomasti rajata lapsen muita oikeuksia. YK:n lapsen oikeuksien sopimus edellyttääkin valtioita toteuttamaan *kaikki* lapsen oikeudet. Valtioiden on siten huolehdittava samanaikaisesti sekä lapsen suojelusta että mahdollisuudesta osallistua ja vaikuttaa.²⁸ Tietosuojaja-asetuksen valmistelussa lapsen suojaaminen on tunnistettu keskeiseksi tavoitteeksi. Nuorten oikeudellisen aseman kannalta kansallisen lain valmistelussa ja ikärajaa määritettäessä on kuitenkin tärkeää huomioida yhtä lailla YK:n lapsen oikeuksien sopimuksen takaama oikeus levittää ja vastaanottaa tietoa. Lisäksi sopimusvaltiot ovat sitoutuneet takaamaan sen, että jokainen lapsi saa tietoa monenlaisista kansallisista ja kansainvälisistä lähteistä.²⁹ Näiden oikeuksien toteutumisen kannalta on yksilön mahdollisuus käyttää erilaisia verkkopalveluita keskeisessä asemassa.

Kyselyyn saatujen vastausten perusteella nuoret näyttäisivät olevan tietoisia palveluidentarjoajien asettamista ikärajoista. Tämä ei kuitenkaan tarkoita, että nuoret toimisivat joka tilanteessa niiden edellyttämällä tavalla. Kyselyn tulokset vahvistavatkin jo aiemmissa tutkimuksissa ja julkisuudessa esitettyä näkemystä, jonka mukaan sosiaalisen median palveluiden käyttäjinä on paljon lapsia ja nuoria, jotka eivät ole ylittäneet nykyisiä käyttäjäikärajoja.

Erityisen mielenkiintoisena voidaan pitää tässä kyselyssä esille tullutta seikkaa siitä, että valtaosa vanhemmista tietää lastensa käyttävän palveluita jo ”alikäisenä”. Nuoret myös kertoivat vastauksissaan kysyvänsä vanhemmiltaan lupaa palvelun käytölle muun muassa silloin, kun he ovat vielä alle vaaditun ikärajan. Keskusteltuaan vanhempiensa kanssa nuoret näyttävät kuitenkin päätyvän käyttämään palvelua, vaikka eivät olisi vielä ylittäneet vaadittua ikärajaa. Lasten omien näkemysten ohella vanhempien asenteilla ja käsityksellä sopivista ikärajoista näyttää näin olevan merkitystä sen suhteen, noudattavatko lapset asetettuja ikärajoja vai eivät.

Tähän kyselyyn vastanneet nuoret kannattivat eniten 13 vuoden ikärajan asettamista itsenäiselle sosiaalisen median käytölle, kun taas asetuksen määrittämää lähtökohtaista 16 vuoden ikärajaa piti sopivana ainoastaan 5 % vastaajista. Huomionarvoista oli, että vanhemmat vastaajat asettaisivat palveluille nuorempia korkeampia ikärajoja. Olisikin mielenkiintoista tietää, miten

²⁸ Hakalehto-Wainio 2013, s. 36.

²⁹ YK:n lapsen oikeuksien yleissopimuksen artiklat 13 ja 17.

13-vuotiaat ja sitä nuoremmat perustelisivat palveluiden käytön sallimista itselleen. Tässä suhteessa perinteisen riskiasetelman voisi kääntää toisinpäin; mitä riskejä nuoret näkevät siinä, että palveluille asetetaan liian tiukat ikäraajat.

Nuoret asettaisivat eri verkkopalveluille erilaisia ikärajoja, mikä voi kertoa siitä, että he näkevät palveluihin liittyvän erilaisia riskejä. Korkeamman ikärajan ehdottaminen palveluille, kuten Instagram, SnapChat ja Facebook, jossa kanssakäymistä tapahtuu myös muiden kuin tuttujen ja ystävien kesken, voi kertoa siitä, että nuoret näkevät näihin tilanteisiin liittyvän suurempia tai todennäköisempiä uhkia kuin palveluihin, joissa ei samalla tavoin toimita vuorovaikutuksessa eri käyttäjien kanssa (YouTube) tai joissa keskustelut tapahtuvat lähinnä ystävien kesken (WhatsApp).

Tässä kyselyssä kartoitettiin nuorten mielipiteitä sopivista ikärajoista. Tulevaisuudessa olisi kuitenkin mielenkiintoista selvittää myös, kuinka perusteltuna ja toimivana keinona nuoret ylipäätään pitävät ikärajojen asettamista itsenäiselle verkkopalveluiden käytölle; onko se heidän mielestään toimiva tapa suojata alaikäisiä henkilötietojen väärinkäytöltä?

Harkittaessa henkilötietojen suojaamista koskevia toimenpiteitä olisi keskeistä tietää, ymmärtääkö henkilötietojensa palveluntarjoajien käyttöön luovuttava henkilö, millaisia riskejä ja seuraamuksia tilanteeseen saattaa liittyvä. Iso osa tähän kyselyyn vastanneista nuorista otti esille konkreettisia, julkisuudessa esillä olleita sosiaalisen median käyttöön liittyviä riskejä, kuten seksuaalinen hyväksikäyttö ja verkkokiusaaminen. Sen sijaan nuoret eivät maininneet lainkaan sellaisia henkilötietojen luovuttamiseen ja käsittelyyn liittyviä uhkia kuin identiteettivarkaudet tai henkilötietojen kaupalliseen hyväksikäyttöön liittyvät riskit. Myöskään kohdennetun verkkomainonnan riski ei noussut esille. Lasten saattaa olla vaikea tiedostaa tällaisten riskien olemassa oloa, mikä tekee heistä toisaalta erityisen haavoittuvaisia juuri tällaisten uhkien edessä.

Kun tulevaisuudessa vanhemmillä on valta antaa lapsen puolesta suostumus lapsen henkilötietojen käsittelylle, on tärkeää varmistaa, että myös vanhemmat ovat riittävällä tavalla tietoisia henkilötietojen käsittelyyn liittyvistä riskeistä ja seuraamuksista. Ikärajasääntelyllä ei pystytä suojaamaan lapsia asetuksen tarkoittamalla tavalla, mikäli vanhemmat eivät ymmärrä henkilötietojen käsittelyyn ja yksityisyyden suojaan mahdollisesti liittyviä uhkia tai tosiasiallisia seurauksia.

Lasten toimintaa rajoittavien ja kontrolloivien toimien rinnalla onkin tärkeää huolehtia lasten ja aikuisten netti- ja mediakasvatuksesta. Vaikka lapset ja nuoret saattavat viettää verkossa paljonkin aikaa ja olla tässä mielessä tottuneita netin käyttäjiä, ei heille synny automaattisesti valmiuksia toimia verkossa vastuullisesti. On tärkeää myös huomioida, että lasten suojaamiseksi säädetty edellytys vanhempien suostuksesta tarjoaa lapselle suojaan vain rajallisesti. Vanhemman rooli ei kuitenkaan voi rajautua vain tietyn verkkopalvelun käytön sallimiseen tai sen kieltämiseen, vaan vanhempien ja muiden lasten kanssa työskentelevien aikuisten on tarpeen käydä lasten ja nuorten kanssa jatkuvaa keskustelua verkossa toimimisesta. Avoimen ja kannustavan keskustelun tärkeyden nostivat esille myös monet kyselyyn vastanneet nuoret. Vastausten mukaan sosiaalisen median käyttö saattaa tuntua nuoresta turvattomalta, mikäli nuori ei voi keskustella

verkossa koostamista tilanteista vanhempiensa kanssa. Nuoret näkivät internetkasvatuksen olevan myös tärkeässä roolissa sosiaalisen median käyttöön liittyvien riskien torjunnassa. Vastaajien mukaan avoimen keskusteluyhteyden avulla nuoren on lisäksi helpompi ottaa puheeksi mieltä vaivaavat tilanteet ja saada näin apua esimerkiksi kiusaamiseen tai tilanteessa, jossa nuori on saanut epäsoivia viestejä.

Lähdeluettelo

Aarnio, Anna – Multisilta, Jari 2011: Facebook ja Youtube – ne on meidän juttu! Kansallinen tutkimus lasten ja nuorten sosiaalisen median ja verkkopalveluiden käytöstä 2011. CICERO Learning: Helsingin yliopisto. <http://www.cicero.fi/>

Euroopan parlamentin ja neuvoston asetukset (EU) 2016/679

Forss, Marko 2013: Nettipoliisi ja nuoret sosiaalisessa mediassa. Teoksessa Kupiainen, Reijo – Kotilainen, Sirkku – Nikunen, Kaarina – Suoninen, Annikka (toim.): Lapset netissä – Puheenvuoroja lasten ja nuorten netin käytöstä ja riskeistä. Mediakasvatusseura 2013, s. 60–66. <http://www.mediakasvatus.fi/files/ISBN978-952-67693-3-2.pdf>

Haddon, Leslie – Livingstone, Sonia and the EU Kids Online network 2012: EU Kids Online: National perspectives. Report (2012). <http://eprints.lse.ac.uk>

Hakalehto-Wainio, Suvianna 2013: Lapsen oikeudet ja lapsen etu lapsen oikeuksien sopimuksessa. Teoksessa Hakalehto-Wainio, Suvianna – Nieminen, Liisa (toim.): Lapsioikeus murroksessa. Lakimiesliiton kustannus, s. 17–52.

Helsper, Ellen J. – Kalmus, Veronika – Hasebrink, Uwe – Ságvári, Bence – de Haan, Jos 2013: Country classification: opportunities, risks, harm and parental mediation. <http://eprints.lse.ac.uk>

Jasmontaite, Lina – De Hert, Paul: The EU, children under 13 years, and parental consent: a human rights analysis of a new, age-based bright-line for the protection of children on the Internet. International Data Privacy Law 2015, Vol 5, No. 1

Lapsen yksityisyyden suoja digitaalisessa mediassa. Yhteenveto lapsille ja nuorille suunnatun kyselyn vastauksista (LSKL 2016). <https://indd.adobe.com/view/982bc123-595c-4ab9-a456-f21802059cef>

Livingstone, Sonia – Mascheroni, Giovanna – Ólafsson, Kjartan – Haddon, Leslie with the networks of EU Kids Online and Net Children Go Mobile 2014: Children's online risks and opportunities: Comparative findings from EU Kids Online and Net Children Go Mobile.

Livingstone, Sonia – Haddon, Leslie – Görzig, Anke – Ólafsson, Kjartan 2011: EU kids online II: final report 2011. <http://eprints.lse.ac.uk>

Livingstone, Sonia – Ólafsson, Kjartan – Staksrud, Elisabeth 2011: Social networking, age and privacy. <http://eprints.lse.ac.uk>

Macenaite, Milda 2017: From universal towards child-specific protection of the right to privacy online: Dilemmas in the EU General Data Protection regulation. New Media and society 2017, Vol 19(05) s. 765–779.

Mascheroni, Giovanna – Ólafsson, Kjartan 2014: Net Children Go Mobile: Risks and opportunities. Second Edition. <http://netchildrengomobile.eu/reports/>

MTV White paper: Suomalaisten sosiaalisen median käyttö 2015.

Noppiari, Elina 2014: Mobiilimuksut – Lasten ja nuorten mediaympäristön muutos, osa 3. Journalismiin, viestinnän ja median tutkimuskeskus COMET, Tampereen yliopisto. <http://www.uta.fi/comet>

Roundtable Report 23 June 2017: The General Data Protection Regulation and children's rights: questions and answers for legislators, DPAs, industry, education, stakeholders and civil society. Brussels, Belgium. https://www.betterinternetforkids.eu/documents/167024/2013511/GDPRRoundtable_June2017_FullReport.pdf/e6998eb6-ba3c-4b5d-a2a6-145e2af594f2

Tuukkanen, Terhi – Wilska, Terhi-Anna 2014: Online environments in children's everyday lives: children's, parents' and teachers' points of view. Teoksessa A Framework for Children's Participation in Online Environments. Väitöskirja. Jyväskylän yliopisto. [Sähköinen versio kirjoittajan käytössä]

Tuominen, Suvi – Mustonen, Anu 2007: Tunteella ja järjellä nettiin – Internetissä tarvitaan uudenlaisia mediataitoja. Teoksessa Kynälahti, Heikki – Kupiainen, Reijo – Lehtonen, Miika (toim.): Näkökulmia mediakasvatukseen. Mediakasvatusseuran julkaisuja 1/2007, s. 137–150. <http://www.mediakasvatus.fi/publications/ISBN978-952-99964-1-4.pdf>

Internet-lähteet:

<https://www.betterinternetforkids.eu/web/portal/practice/awareness/detail?articleId=2019355>

<http://www.ebrand.fi/somejanuoret2016/>

<https://yle.fi/uutiset/3-8304451>

<http://www.hs.fi/kotimaa/art-2000002883781.html>

<https://www.mll.fi/vanhemmille/tietoa-lapsiperheen-elamasta/lapset-ja-media/lapsi-sosiaalisessa-mediassa/>

<https://www.almamedia.fi/uutishuone/uutinen/10-07-2017-viidennes-suomalaisnuorista-kokenut-kiusaamista-internetiss%C3%A4>

Liitteet

Kysely sosiaalisen median ikärajoista

Hei! Kiva kun tulit vastaamaan kyselyymme!

Mitä sosiaalisen median palveluita käytät? Kysytkö vanhemmiltasi lupaa palveluiden käyttöön? Mikä olisi sopiva ikä käyttää sosiaalista mediaa ilman vanhempien lupaa?

Lastensuojelun Keskusliitto tekee tämän kyselyn perusteella raporttia lasten ja nuorten somen käytöstä ja niihin liittyvistä ikärajoista. Kysymyksiin ei ole oikeita tai väärää vastauksia – haluamme vain kuulla mielipiteesi.

Raportti valmistuu kesällä 2017 ja se julkaistaan Lastensuojelun Keskusliiton verkkosivuilla. Kyselyyn vastaamalla olet mukana tuomassa esille nuorten mielipiteitä sosiaalisen median ikärajoista. Sinun ei tarvitse vastatessasi kertoa nimeä eikä raportista voi tunnistaa vastaajia.

Kysely on tarkoitettu 13-17 -vuotiaille ja siihen vastaaminen on vapaaehtoista. Kyselyyn voi vastata 23.4.2017 saakka.

Vastanneiden kesken arvotaan 5 kpl 2 leffalipun pakettia ja Louie Stowellin Oikeella tavalla online -kirja. Pääset arvontalomakkeelle painettuasi lähetä-nappia. Antamiasi vastauksia ei voida yhdistää arvontaa varten antamiisi yhteystietoihisi.

Kysely on lyhyt ja vie vain hetken aikaasi!

1. Ikäsi vuosina: *

- 11 tai alle
- 12
- 13
- 14
- 15
- 16
- 17 tai yli

2. Sukupuoli:

- Poika
- Tyttö
- Muu

3. Mitä seuraavista verkkopalveluista käytät?

- Ask.fm
- Facebook
- Instagram
- Kik
- SnapChat
- Tumblr
- Twitter
- WhatsApp
- Youtube
- Joku muu, mi(t)kä?

_____

4. Tietävätkö vanhempasi mitä sosiaalisen median palveluita käytät?

- Kyllä, kaikista
- Kyllä, osasta
- Eivät

5. Oletko kysynyt minkään verkkopalvelun käyttöön lupaa vanhemmiltasi?

- Kyllä, kaikista
- Kyllä, osasta
- En

6. Ovatko vanhempasi koskaan kieltäneet sinulta jonkin verkkopalvelun käytön?

- Kyllä, minkä? (täytä viereiseen tekstilaatikkoon)

_____

Ei

7. Millä perusteella päätät, kysytkö palvelun käyttöön luvan vanhemmiltasi vai et?

_____

_____

_____

8. Oletko käyttänyt mitään sosiaalisen median palvelua (esim. Instagram, Facebook, SnapChat) alle 13-vuotiaana?

Kyllä, mitä palvelu(it)a?

_____

En

9. Jos vastasit edelliseen kysymykseen kyllä, tiesivätkö vanhempasi siitä?

Kyllä

Ei

10. Oletko käyttänyt WhatsAppia alle 16-vuotiaana?

Kyllä

En

11. Jos kaikille sosiaalisen median palveluille määritettäisiin yksi ikä, jonka täyttäneillä olisi oikeus rekisteröityä palveluun ilman vanhempien lupaa, mikä olisi mielestäsi sopiva ikä?

12 vuotta tai vähemmän

13

14

15

16

17 tai enemmän

12. Mikä olisi mielestäsi sopiva ikä, jonka täyttänyt saisi käyttää alla listattuja palveluita ilman vanhemman lupaa?

	12 vuotta tai alle	13 vuotta	14 vuotta	15 vuotta	16 vuotta	17 tai yli	En osaa sanoa
Ask.fm	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Facebook	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Instagram	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Kik	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐
SnapChat	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Tumblr	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Twitter	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Verkkopelit (esim. selain-, Facebook- ja mobiilipelit)	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐
WhatsApp	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Youtube	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐

13. Tiedätkö mikä on seuraavien palveluiden ikäraja?

Täytä ikäraja pelkinä numeroina laatikkoon vaihtoehdon vieressä.

Ask.fm _____
 Facebook _____
 Instagram _____
 SnapChat _____
 Kik _____
 Tumblr _____
 Twitter _____
 WhatsApp _____
 Youtube _____

14. Mitä riskejä näet siinä, että lapsi tai nuori käyttää sosiaalisen median palveluita ilman vanhempien lupaa?

